

III.

A Nagy-Morgás (Ratzenberg 2039'6 m.)

Weber Samu-tól.

Az 1879-dik év nyári hónapjai a gyakori eső folytán nem igen alkalmasak valának kirándulásokra. Csak úgy lesni kellett az alkalmat és minden hosszabb megfontolás nélkül a kirándulást kockáztatni, ha csak kissé kiderült az idő és a kék ég nyájasabb fényben ragyogni kezdett. Ilyen napunk volt július 30-dikán, miért is rögtön elhatároztuk, hogy másnap azaz július 31-kén a Nagy-Morgást megmász-
szuk.

Útunk meglehetősen hosszú lévén, már reggel fél 4 óra-
kor kocsin elhagytuk Bélát. Fél 5 órakor Rokuszra érkez-
tünk. És miután itt hijába kerestünk még új uti társakat,
nyugat felé nedves réteken át a Késmárki-erdőt értük el.
Azalatt a szép kék égen a csillagok milliói mindinkább el-
halványultak a felkelő nap ezüst fénye előtt, mely az elöt-
tünk fekvő tiszta hegycsúcsokat gyöngéd rózsaszínbe borítá.

Ily kecsegtető kilátás szép időre sebesíté lépteinket és
felvidámitá lelkületünket. Jó hangulatban csakhamar elértük
„Führer Árpád“ savanyú forrását, melynek vize kevés ként
tartalmaz. A késmárki erdész- és csőszlaknál megpihenvén,
megtekintettük az itt elnyúló, kis tóhoz hasonló nagy mo-
csárt, melyben az uszányt (*Potamogeton*) nevű vízi növényt
találtuk, egy annak idején ritkasága miatt a szakkörökben
sok érdekléssel megbeszélt növényt.

Tovább sietve, nem sokára a Fehér-víz bal partjára
értünk. Itt még mindenütt azon pusztítás nyomait szemlél-
hettük, melyet a július 27—29. napjaiban dühöngő zivatar
és záporosó vitt véghez. Az akkori hideg éjszaki szél mel-
lett a Tátra csúcsain hó esett, itt lent pedig szakadt a zá-
porosó három napig, minek folytán a Fehér-víz is kiáradott,
partjain virágokat, bokrokat tört le, sőt erősebb fákat is
gyökerestől szakított ki és a hidaeszkákat magával vitte. E
napokban történt, hogy a Kárpátokban legelő nyájak és

pásztorok legnagyobb életveszélyben forogtak. A bélai legelőn a Bolond-Gerő (Thörichter Gern) közelében akkor három darab marha meg is fagyott. Ily életveszélyes zivatarok még nyár derekán sem igen ritkák. Csak az újabb időt tekintve p. o. 1839. aug. 23-kán 17 ló és 5 ember a Weidau síkján megfagyott; 1863. aug. 21—23-kán pedig ugyanott 7 ló és egy ember lelte halálát; 1867. június 16-kán végre ő darab marha a Rézagnákban a nagy hideg miatt ment tönkre.

Nekünk is elég bajunk volt a még mindig megdagadt és a hidaktól megfoszott Fehér-vízen átkelni; végre ez, ha nem is hideg lábfürdő nélkül, sikerülvén, Forberg község erdőrészeibe érkeztünk, melyek patakunk jobb partján nyúlnak el. Itt a csendes reggeli levegőben egy forbergi pásztor messzire hallatszó ügyes kürtölésén és a nyáj csengettyűhangján gyönyörködve, azon síkon folytattuk utunkat, melyet a nép következő oknál fogva Megégett-erdőnek nevez.

Már újabb időben egy községbeli ember tüzet rakván, felgyújtotta az egész erdőrészt, mely tökéletesen le is égett; a gyújtogató nem is várván be a szerencsétlenség kimenetelét, ijedtségében mindjárt felakasztotta magát.

Késmárk és Forberg határán éjszak-nyugat felé tovább haladván, sok asszony-nyal találkozottunk, kik jó nagy kosarakkal fekete áfonyát (*Vaccinium myrtillus*) szedni indultak. Az utolsó lakás e környéken egy késmárki csőszlak.

Onnan beljebb hatoltunk a sűrűbb erdőbe a Fehér-víz mindinkább keskenyülő és mélyedő völgyében. Az erdőrészeket a néphagyomány a különféle visszaemlékezéseknek megfelelőleg különféleképen nevezte el. A „Fábri-féle szőlőt“, a „Kép“ nevű részeket elhagyván, a „Haramia-tanyára“ (Räuberei) érkeztünk, hol hajdanában a zsványok tartózkodtak, kik között különösen Havran rablóvezér tűnt ki, neve után több hegycsúcs is neveztetett el.¹⁾ Ezek a zsványok, úgy beszéli a nép, 1600 körül oly hatalmasak voltak, hogy az utazók és kereskedők, kik a Nyergen át (Kopa-hágó) a Fehér-víz völgyébe ereszkedtek, alkudozásokba bocsátkoztak velők, hogy kíséretet kapjanak oly célból, ne hogy más zsványok kirabolják.

A Fehér-fal közelében iható víz csörgedez egy gránittáblából. Ezen hely rendesen pihenésre szolgál. A forrás neve nem valami aesthetikus t. i. „Tetves-kút.“

¹⁾ Simplicissimus jelen volt Havran kivégeztetésénél Eperjesen. Kínztatás közben a rabló hátából 3 szíjat vágtak ki. Lásd bővebben: „Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus... Leipzig. Otto Wigand. 102 l.

Innen már igen közel emelkedik fel a Fehér-fal 1052 m. magasságban. Wahlenberg a³ közel fekvő hid magasságát 3424 lábbal vette fel.¹⁾ Saját tapasztalatom, azután Asbóth,²⁾ Sydow³⁾ és Fuchs⁴⁾ leírásai nyomán következőt közölhetek e minden esetre érdekes természetű-neményről. Nem messze a Fehér-víznek a keskenyebb völgyből való kifolyásától amaz annyira összeszorúl, hogy a zuhanó patak egészen elfoglalja. Ezen völgyoszoróból körülbelül 50 foknyi meredekségben emelkedik ki a Kiálló (Stösschen) délnyugati oldalán körülbelül 80 m. gránit- és mészkő-görgetegével, melynek fehéren csillámló színe arra mutat, hogy itt semmiféle növényélet nem fordul elő, a kisebb-nagyobb szikladarabok e meredek síkon nem állapodhatván meg, hanem időről-időre zápor esők, zivatarok, hó-omlások alkalmával nagy zúgással a patakba esvén, ennek hullámai tájékozva az új akadályt ostromolják és, ha lehet, alább szorítják. A görgeteg-lejtő körülbelül 18 holdnyi, hajdanában sokkal nagyobb volt, mert a lúczfenyő (*Abies excelsa*) és a veres fenyő (*Larix europaea*) annak szélét mindinkább elfoglalni törekszének. Majdnem félórányi távolságban hallatszik a felbőszült hullámok zúgása, melyek számtalan kisebb-nagyobb vízesést képeznek, szikláról sziklára zuhanva.

A Fehér-faltól nyugatra fordultunk és az előlső Morgást másztuk meg. Mindeddig völgyben menvén, a Magas-Tátráról tulajdonképen mit sem láttunk; de most fensikra érkezvén, egyszerre, mintha függőnyt húztak volna fel, szemünk előtt emelkednek ki a Weidau síksága, a Mészárszék-ek lánczolata a Bolond-Gerővel, a Kiálló nyugati kúpja és a Zöld-tó környékén feltornyosuló hegycsúcsok számos hósávolylyal. Itt-ott fehér juh- és marhanyájak tűntek fel a zöld pázsiton. Számtalan rovar repdesett, örülve az enyhe légnek, mely a madár víg énekétől viszhangzott. Gyepszigetünk zöld suttogó lombos és tülelű fákkal volt körülveve; oly szépnek és a verőfényben oly ragyogónak látszott e havasi tájék, hogy elmondhattuk volna:

Ott kékel a Zeusz-lakta domb,
Itt zöldel a nyájas sziget,
Fölötte lomb, alatta lomb,
Árnyas berek, zengő liget,
Hullám-mosott gazdag virány —
Fehér juhok és tulkok sereggel —

¹⁾ Georgii Wahlenberg. Flora Carpatorum LVI. 1814.

²⁾ Topographisches Taschenbuch für Ungarn auf das Jahr 1802, 72... Asbóth 1800-ban időzött a Fejér-falnál.

³⁾ Beskiden und Central-Karpathen 1830, 272...

⁴⁾ Die Central-Karpathen 1863, 251...

Minő kép ez! Jer Ossian
Ködös homályos énekeddel. ¹⁾

Egy pásztorkunyhó melletti ösvényen kis völgyecskeben felfelé haladván, sok vízcsatornára találtunk, melyek a víz befogadására és a legelő marha itatására szolgálnak.

Mielőtt a hátúlsó Morgás csúcsára útunkat folytattuk volna, figyelmeztettek azon bányákra, melyeket itt a délnyugati völgyben tavaszkor valami iparlovag nyitott volt. Ő részvénytársulatot alapított, melynek tagjai, mint hallottam, leginkább Lajbicz és Forbergre valók és valami 500 frtot befizettek volt; ez összeggel odább állott bányászunk, miután egy ideig az érintett helyen dolgozott. A bánya bejárata felett táblát veszünk észre, melyen a bányászok jelvénye, kalapács és sulyok, ezen felirattal „Mertsch & Comp.“, díszlik. Két bevágás történt a hegyoldalba körülbelül 8 m. hosszúságban és 4 m. mélységben. A deszkaasztalon heverő kövek főként háromfélék: barna vaskő, rézkéneg és rézlazur, mind a három fajta álgránitban elszórva. Nem hittük volna, hogy még ma is lehetséges ily szédelgés, mert a múlt idő példáján okúlva, tudhatták volna a rászédettek, hogy a bányászat a Morgáson valamint az egész érczkeresés a Magas-Tátrán csak elszegényedésre és bukásra vezettek. ²⁾

Mielőtt hegyünk meredek csúcsára felmásznánk, kissé kipihenünk és időt nyerünk, virágainkat átnézni, melyek utunkban felénk mosolyogva, itt-ott táskánkba vándoroltak. ³⁾

A savbogyó (*Vaccinium oxycoccus* L.), mely ehető és jóízű, még lent fordult elő. Közeliében egy mocsárban találtuk a harmafűvet (*Drosera rotundifolia* L.), mely a húsevő növényekhez tartozik, az enyvéhez hozzá tapadó rovar jóformán felemésztvén; kettős levelével tünt fel a kétlevelű árnyvirág (*Majanthemum bifolium* D. C.). Hosszú útunkban elkísért az élénk kék színű miszót (*Myosotis montana* K. L.). Meglehetősen nagy zöld négy levele közt vékony száron mutatkozik fekete bogyójával a négylevelű czillár (*Paris quadrifolia* L.). Feljebb emelkedve találtuk a polemoniumot (*Polemonium coeruleum*), mely rendesen kék, ritkábban fehér színben, mint itt is, szép nagy virágjával fordult elő. Nem hiányzott itt a fecsketarnics sem (*Gentiana asclepiadea* L.). A havasi kökörcsín (*Anemone alpina* L.) már hervadni kezdett. Gya-

¹⁾ Arany János: Őszszel.

²⁾ Lásd e tárgyban bővebb cikkemet: „Bányászat a Tátrában“, Évkönyvünk VI. folyamában 288...

³⁾ A magyar elnevezéseket illetőleg Hazslinszky Frigyes, eperjesi tanár, „Magyarhon edényes növényeinek fűvészeti kézikönyve“ szerint jártam el.

koriak itt a berki üszögér (*Senecio nemorensis* L.) és az árnykedvelő üszögér (*Senecio umbrosus* L.) Különösen az említett csatornákat nagy sokaságban környezé a kék-fehéres sisak-virág (*Aconitum napellus* L.) Előfordult itt a ritkaréj is (*Solidago virgaurea* L.), melynek segítségével az aranykeresők valaha a kincseket feltalálni vélték. Lábunk helyenként a puha tüdőmohon járt (*Lichen islandicum* L.) Megemlítendő még a bérczi szironták (*Ranunculus alpestris* L.) Legtávolabbra elkísért bennünket a kúszó fűzfa (*Salix repens*), mely újnyi vastaságú száracskájával a kiálló és kopasz gránit-sziklákat oly híven átkarolja, mintha azokat a legördüléstől meg akarná óvni.

Pihenésünk után újult erővel először még törpe fenyűk közt, azután csupasz szikladarabokon egy órákor délután értük el a Nagy-Morgás legvégső csúcsát. (2039'6 m.)

Sydow¹⁾ a Magas-Tátra csúcsait több főhegygerincezhez tartozókra osztván, azt mondja: a tömeget tekintve, azon hegységre a legkitünőbb, mely a Tarpataki-völgy és a Fehér-víz közt a Jégvölgyi-csúctól eredve, magában foglalja a Zöldtavi-, Lomniczi-, Hunfalvi-csúcsokat és a Morgás, valamint a Késmárki-orommal végződik.

Gránit-csúcsunk így az óriás sziklaoszlopok közé szorítva, a legjutalmazóbb kilátást nyújtja. A sziklák tengeréből csak délkelet felé nyílt körben mint örök őrtállók magaslanak ki a Lomniczi- 2635, a Késmárki- 2534, a Zöldtavi- 2533, a Vöröstavi - csúcs 2402, a Rubint - torony ²⁾ 2308 és a Fehértavi-csúcs 2236 m. A kőszikla-koszorút egészítik ki a Bolond-Gerő 2102, a Mészárszékek 2072 és a Homlokos 1970 m. Itt-ott hófoltok terülnek el az elnyúló völgyekben, melyekből rendszerint vízesések erednek. Mint pislogó mécsesek fénylenek sötétebb partoktól körülvéve a Zöld-, Fekete-, Veres- és Fehér-tó vizei, mely utóbbi közelében az Egyedmenedékházat is látjuk. Ha a jelzett irányban ezen vidéki a zord havas jellemében tűnik fel, délkelet felé fordulván, a művelődés nyomaival mindenütt találkozunk szemünk. A Poprád-folyó mentében váltakoznak egymással tornyos városok és falvak, zöld rétek, arany terméshöldek és sötét erdők kisebb-nagyobb fehérle patakoktól átszelve. Az egész pompás

¹⁾ U. o. 164.

²⁾ A rubint mondájához beszéli Klein, akkori pozsonyi hitszónok, „Sammlung merkwürdiger Naturbegebenheiten des Königreiches Ungarn 1778, 822... a „Wiener Anzeigen“ III. évfolyamában a 82. l., hogy a Kárpátokban rendkívüli nagyságú rubint találtatott, mely több ezer forintba becsültetett. Ezen rubint Homonnai Drugeth grófi család kihalása után a bécsi császári kincstárba került.

tájkép felett tiszta kék ég domborodik ragyogó napjával, mely mindent megdicsőít. Ily ellentétes ugyan, de a maga nemében mindig gyönyörű és különös bájjal bíró vidéktől csakugyan elmondhatjuk:

Templom benned minden tájék,
— Mintha nem is földön járnék —
Minden völgy, hegy paradicsom,
Mely mosolyog hiven hívón.
Árnyas berek, erdő, csalit,
Patak, a mely elandalít,
Méhe döngés, víg madárdal —
Mind, — mind itt van, mind ide csál! ¹⁾

Elmenőben épen a Morgás csúcsán katlanféle mélyedésben teljes csontvázat találtunk, melyet Dr. Greisiger orvos morgától származottnak határozott, azon megjegyzéssel, hogy az üldözöttet egy sas alkalmasint az átellenünkben fekvő Verestavi-völgyben, a morgák állandó lakóhelyén, felkapta és ide vitte zsákmányul. Hegyünk keleti gerinczén ereszkedtünk le addig, míg a két hasadékhöz értünk, melyet 1876-ban egy felhőszakadás mosott ki és mely két fehér főt ként a késmárki országútról is világosan látszik. E lejáratot nem oly hamar fogjuk elfelejteni. Az egész hasadék 5—10 m. szélességű gránit- és mészkő-görgetegből áll. Az egymásra tornyosuló kisebb-nagyobb kövek s szikladarabok mindjárt lefelé gördültek a meredek lejtőn, ha a lábbal érintettük. A kézre sem lehetett igen támaszkodni, mert az éles kő szúrt és vágott mint tű és kés. Így nem maradt egyéb hátra, mint leginkább azon testrészt lecsúszkálásra használni, mely a szurkálást és puffokat legkevésbé érzi, annál is inkább kellett ezen segédeszközhez folyamodni, mert valahányszor a hasadékból menekülni akartunk, mindannyiszor vállig fekete afonyába estünk, úgy hogy abból alig tudtunk kigázolni. Rajtunk is teljesedett a latin példabeszéd: „incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.“

Ily viasz körülmények között egy őz volt irigységünk tárgya, mely törpe fenyűk között kiugorván, pár perc alatt oly messze utat tett, hogy csakhamar eltűnt szemünk elől. A lejárát a hasadékban három óráig tartott. Egészen kimerülve értünk a Fehér-vízhez és annak mentében a Késmárki-kosárt 1302 m. Ezen hely a menedékházak előbbi idejében gyakran használtatott szállásnak. Itt töltötte az éjet 1663-ban május 7—8-kán Buchholtz, késmárki tanár, 60 tanulóval, gyakran hallgatván a morgák és zergék füttyöléseire.²⁾ Mi

¹⁾ „Édes hazám,“ Szász Gerőtől.

²⁾ Topographie von Ungarn, von S. Bredetzky 1805, 20—80.

is megfeleltünk némileg e hely történeti jelentőségének, hová összeszaggatott ruhaneműnkkel betértünk és a zsenticze ivásában kissé felüdültünk.

Nem sokára felmentünk innen a Weidau fensíkjára, honnan a Veres-agyagon a Fekete-víz völgyébe ereszkedtünk. Nevezetes, hogy Reyemholz Károly az egész vidéket a Nyergen innen, tehát a Fehér-tó és Weidau környékét is Fekete-víz völgyének nevezi.¹⁾

Útunkban még igen kellemes meglepetésünk volt. Lersch Jakab úr nyári lakán néhány családtag időzván, minket fáradtakat ismert vendégszereteténel fogva megvendégelt azzal a nemes nedvvel, melyről már a szentírás mondja: „hogy megvidámítja az embernek szívét.”²⁾ Jó kedvben a Sarpaneczre és 9 órakor estve Bélára érkeztünk, gazdagon megjutalmaztatva a látottak és tapasztaltak által.

¹⁾ Vierzehn Tage in den Karpathen 1842.

²⁾ Zsoltár 104, 15.